

Pavlina Pajkova.

(Spisal dr. Karol Glaser.)

Pavlina Pajkova¹⁾ se je porodila dné 9. malega travna l. 1854. v Paviji od roditeljev slovenske krvi; oče, Josip Doljak, je služil v cesarskih deželah Italije kot c. kr. sodniški sovétnik ter bil l. 1848.—1849. državni poslanec na Dunaju; njena mati je bila hči goriškega profesorja Molharčiča. Ko je osirotela v šestem letu, prišla je k stricu Matiji Doljaku, županu v Solkanu blizu Gorice. K županu, veleposestniku in deželnemu poslancu, so zahajali odlični goriški rodoljubi; med njimi je nanjo uplival najbolj dr. Lavrič, da se je naučila slovenščine. Pisateljati je začela l. 1872. v „Soči“, kjer je objavila spisa: *Prva ljubezen in Ženska v rodbini*. L. 1876. se je omožila s slovenskim pisateljem gosp. Jankom Pajkom, ki je urejeval „Zoro“ v Mariboru. Poslavlja se od solnčne Gorice, zložila je pesmico: *Slovo od domovine* („Zora“ 1876), in prišedša v Maribor, objavila pesmico: *Novej domovini* („Zora“ 1876); sicer se pa nahajajo že v „Zori“ l. 1874.

njeni pesniški prvenci, n. pr. *Pomlad, Ti nisi ljubil. Povod ljubezni* je slavila v sonetu („Zora“ 1875), v katerem je izraz: „Dve bitji, nepoznani, se dobite“, premalo poetičen.

Srečo tistih, ki se zavedajo, da so ljubljene, in nesrečo zapuščenih opisujejo pesmi: *Raz-*

lika, Dvoja doba in Veselo prerojenje (vse v „Zori“ 1875). Isto leto izražuje svoje *Slutnje*, katerim takoj sledi *Odgovor* bržkone od urednika samega v povoljnem zmislu.

Jako plodovita je bila na pesniškem polju leta 1877.; sestavila je: *Pozdrav novemu letu*,

oziraje se na balkanski polotok, pišoč:

Oj vstajaj jasno, zora tega dnéva,
Ki novemu početek letu da;
Razširjaj blagoslov, jutranja deva,
Vže pri nastopu, na slovanska tla;
Da staro leto, Slavi malo milo,
Srečnejše in mileje bi sledilo.

Gorko sočutje se izraža tudi v pesmi: *Črno-gorec*, in v lepi romanci: *Prvi križ na turškem polji* v Poznikovem „Slovanskem almanahu“.

V štirih gazelah se izražuje njena gorka ljubezen do slovenske domovine:

Prevz'šeno si čutje ti, ljubáv do domovine!
Z najčistim plamenom gorí ljubáv do domovine itd.

Njene najlepše pesmi pa so: *Materini glasovi* („Zora“ 1877), ki se v marsičem dajo primerjati Stritarjevi „Raji“.

Lepe pesmi kazí tu pa tam prisiljeni naglas, n. pr. „Živahen, krepek mi postal otrók“; dasi tudi znameniti pesniki naglašujejo otrók namesto otrok. Zaime „mene“ se rabi nekaterikrat namestu enklitike „me“; beseda „tožnost“ namesto „otožnost“ tudi ni na svojem mestu.

Pavlina Pajkova

¹⁾ Zbrani spisi Pavline Pajkove. Celje 1893.

Pisala je mnogo tudi v nevezani besedi.

Odlomki ženskega dnevnika. („Zora“ 1876.) Pisateljica slika notranji boj nedolžnega dekleta, ki prvokrat stopi v svet in sprejema poklone moškega sveta; ponosno odbije ponudbo majorja, o čegar iskrenosti ni prepričana, pa se zanima za tihega in skromnega mladeniča, ki se mora odpovedati njeni ljubezni. — Lepo je opisan boj ženskega srca, ki izkuša pravo in pristno ljubezen ločiti od navidezne in hlinjene.

Očetov tovariš. („Kres“ 1884.) Stari godrnjavi polkovnik, ki je imel dvanajst otrok, povabil je na kratek dopust majorja pl. Gruma, ki se zaljubi v dobrosrčno Silvijo in jo vzame v zakon. — Osobito lepo je risan njen značaj.

Povestnik v sili. („Kres“ 1883.) Razvajenim moškim in ženskim dedičem umrle bogate grofinje pripoveduje oskrbnik Teodozij zgodovino komtese Vande, ki je prišla s Poljskega na okrevanje na grad. Zapustil jo je nezvesti grof Raoul in se poročil z bogatejšo nevesto, pa živel nesrečen z njo. Vanda ga umirajoča prosi, naj ljubi svojo ženo.

Blagodejna zvezdica. („Kres“ 1881.) Ada, hči nekega poročnika, ki je po smrti svoje soproge dal hčerko odgojiti za odgojiteljico, živela je pri gospej Barbari, malo omikani ženi, katere sin Feliks se ji je usiljeval. Da se ogne usiljivcu, gré za odgojiteljico v Bertoldovo rodbino, prikipi se z lepim vedenjem Bertoldovemu sinu Brunu, izpodrine njemu namenjeno ponosno nevesto Kornelijo in postane srečna žena. — Lepo je risan njen plemeniti značaj, razvitek povesti je povsem naraven. — Povest je prevedena na češki jezik v „Světozoru“.

Roka in srcé. („Kres“ 1881.) Leonora, predstojnica zasebnega učnega zavoda in samica, je imela prijateljico Valerijo s štirimi lepimi hčerkami. Njen mož je na borzi zaigral petdeset tisoč. Iz te zadrege mu je hotel pomagati marquis Konrad, a se je hkrati zaljubil v najmlajšo hčer Melito, ki mu je podala v zakon roko, pa ne srca, in ga prezirala. Marquis je hudo obolel, stregle so mu usmiljene sestre. Odslej ga ljubi Melita in zakon je srečen; Leonora pride na stara leta na njun grad za oskrbnico. — Neverjetno je, da bi na gradu živel zakonski par, in da bi žena nikdar ne videla sob svojega moža.

Mačeha. („Kres“ 1882.) Inspektor N., vdovec, se je na smrtni postelji poročil z odgojiteljico Evfemijo, da bi ji zagotovil boljše gmotno stanje in svoji vihrasti hčerki Elzi dal skrbno varuhinjo. — Odbila je Elza snubitev inženjerja Piberja in se hoče posvetiti pisateljstvu. Vdova svetovalca N., ki je stanovala v isti hiši kakor Elza, povabi jo, naj jo spremlja v kopel. Tam se Elza seznani z doktorjem Arnoldom Bodanskim. To je pretreslo Evfemijo. Njen oče je bil namreč imovit trgovec, a

prišel na boben, zato se je hči izprva živila s šivanjem. Takrat je njenemu stanovanju nasproti stanoval črnolasi medicinec Arnold Bodanski, ki se ji je prikupil in ji obljubil zakon, pa jo je zapustil zaradi nekega nespornostnega. Med tem časom, ko se je imela vršiti poroka Elzina, je Evfemija strašno trpela; stanujoč pri dekanu, poklicala je dr. Bodanskega, ki je pustil Elzo — Piberju, sam pa vzel za ženo — inspektorico.

Arabela. („Kres“ 1885.) Žid Karpeles, trgovec na Moravskem, je imel v svoji rodbini rejenko Arabelo, katero je radi njenega imetja sinu odločil za ženo. Slučajno se je Arabela seznanila z profesorjem Walterjem-Waldekom, sinom zdravnika Waldeka, ki si je prihranil toliko, da je mogel živeti ob svojem. Slučajno je prišla Arabela na to, da je vrtnarica Karpelesova na skrivnem pod streho stregla neki blaznici, katero so skrivali več let. Smilila se je blaznica Arabeli tako, da ji je tudi stregla. Ko to zve Karpelesovka, skrije jo v klet. Tudi tam jo zasledí Arabela. Blaznica umrje zaradi pomanjkanja, in Arabela zvé, da je ta bila njena mati. Zvedela je tudi, da je bila ta njena mati židovka, njen mož katoličan, da so zaradi verskega fanatizma ubili njenega moža, vzeli ji otroka Arabelo, ki je po srečki dobila sto tisoč goldinarjev, Arabeli pa niso ničesar povedali. Waldekovka, jako plemenita gospa, se je zavzela za revno Arabelo, pomagala razvozlati uganko njenega rojstva, da je krščena in izrejena po židovsko. Arabela je odbila Samuela, kot sina morilca materinega, vzela Waldekovega sina in postala srečna žena, stari Karpeles se je ustrelil zaradi denarstvenega poloma. — Neverjetno je, da bi odrasla rejenka leta in leta ne vedela, da rodbina, v kateri živi, hrani blaznico. Tudi profesorji-učenjaki se v dandanašnjih časih ne vedejo tako neokretno, kakor je Walter risan v početku; izvrstno opisan pa je način, kako se dva značaja, na prvi videz osorna, pa vendar jednaka, zblížujeta in odbijata in naposled vendar razumeta.

Zanimala se je pisateljica tudi za druge stroke; opisala je življenje *George Sand* v „Zori“ l. 1876., *Nekoliko besed k ženskemu prašanju*, *Ženska pisma prijatelju*. („Zora“ 1877.) Naravno je, da se odločno poteguje za pravice ženskega spola.

Davorin Trstenjak je izkušal svoje osobne znanke pridobivati za „Kres“, kateri je osnoval l. 1881. Zbirali so se okoli njega znani književniki, n. pr. dr. Krek, dr. Sket, in tudi Janko Pajk je bil s svojo soprogo takrat v Starem trgu, ko je naš starina iznenadil svojo družbo

z načrtom tega lista; *Slovó Staremu trgu* (Zbrani spisi I. 89.) poje:

Spomin jaz večni bom vam ohranila;
Med vami sreča moja je cvetela,
Goré, gozdiči in dolina mila!

V Brnu bivajoč je v „Soči“ objavila zgodovinsko-poučne črtice: *Špilperški podkopi* in v Večernicah družbe sv. Mohorja *Slepčevski zavod*

v Brnu. Za to družbo je spisala tudi povesti: *A dneva ne pové nobena pratika, Najgotovejša dota, Dora, Domačija nad vse.*

V pisateljevanju Pavline Pajkove odsevajo tu pa tam morda preveč njene rodbinske razmere, sicer pa ji pristojno odlično mesto v našem slovstvu.

Na grobeh.

Po grobih zapuščenih hodim,
Premišljam tiho marsikdaj.
Podé se slutnje, v srci sodim,
Kakó bilò, kakó je zdaj.

Tu v grobu truden od užitka
Počiva veseljak morda,
Tu zakopala smrt je bridka
Vso slast in strast mu v črna tlà.

Tam sanja drugi v tesnem domu,
Za druge on nekda je žil.
Kdaj svet hvaležen je in komu?
Plačilo v grobu je dobil.

Pod cvétno spi gomilo tretji.
Užil je strup težavnih let;
Življenje ni mu bilo v cvetji,
Na grobu zdaj mu raste cvet.

Napis gomili zrem četrti.
Mladenka zorna spi pod njó.
Na smrtnem torej, žalnem vrti
Cvetice tudi zagrebó?

Pogled na grob obrnem peti,
Ki lilije ga cvet krasi.
O cveti, lilija, o cveti!
Nedolžno dete v jami spi.

In dalje gledam spomenike,
Pod vrbo se ustavim nem.
Na plošči tam preberem stike,
Komú zložene, sam ne vém.

„Pod zemljo so si vsi jednaki,
Sodnikov čakajo ukaz
Ljudje neznatni in veljaki,
Jednak sem ž njimi tudi jaz.“

Na vrbo to naslonim roko,
Povesim mladi svoj obraz
In v misel se vtopim globoko:
Jednak bom ž njimi tudi jaz.

Anton Medved

Novorojencu.

Dete nedolžno na svet se rodiš,
Vse okrog tebe srčno se raduje,
S smehom, veseljem to uro praznuje —
Sámo se ti mi solziš.

Oj da takó pač na svetu živiš,
Da ob poslednji ti uri žaluje,
Vse okrog tebe s solzámi toguje —
Samo se ti mi smejiš!

Mih. Opeka.

Ob bábičinem pokopu.

Predobro pomnim: tožnih stal očés
Ob tvoji, babica, sem tèsni jámi;
Jesén, odeta s sivimi meglámi,
Poslednje liste sula je z drevés.

Nad krsto je odmôlil svečensík,
Ob grudah zazvene le so lopáte —
Tedaj zazrl iz prěšle dóbe zláte
Moj duh je vrsto jasnih, jasnih slik.

Mladostne slike —: log in dol in plan,
Vodíca šumna, deca lahkoživa,
Pri deci dobrovóljna žena siva,
Pomládni cvet in solnca žar krasán.

Čebljanje, petje, vrišč in jok in smeh —
In deca k bábiči spet séde v krogu,
Igrá si ž njo, pravljíce sluša v logu,
Blagóst beroč, ljubezen v nje očéh.